

SZILASI LÁSZLÓ

Saját élet

Nagyanyám a háborúban

Nagyanyám háztartásbeli volt. Megszülte, eltemette, felnevelte a gyerekeket, a fiatalabbik nagybátyámat egy ikerpár tagjaként mentette meg: kistestvére halála után addig melengette, istápolta, szerette, míg aztán megmaradt, édesanyám pedig, az apja akaratára, elhalt nővére nevét viseli. Nagyszüleim nem szerették, ha az Isten elveszi tőlük a gyerekeiket. Küzdöttek értük. Az utcában csak tótok laktak, emancipálódott emberek. Amikor az a fiú, aki később az általános iskola igazgatója lett, kecskét legeltetett, úgy szóltak rá, hogy vidd innen, kisfiam, *beszagol* a szobánkba. A nők összejártak, és a szomszédasszonyok 1945-ben rendszeresen kimentek a vasútállomásra, hogy enni- és innivalót adhassanak a hazatérő katonáknak. Ha már a saját férfi rokonait elvitte a háború vagy visszatartotta a fogság. Aztán jöttek az oroszok, és amikor az ablakon keresztül gyufát kértek (*szpicsku, szpicsku*), a Pozsonyi utca 50. szám alatt összegyűlt nők hirtelen nem is tudták, hogy adjanak-e nekik, vagy ne. És el lehetett hívni pesti gyerekeket is ebédre, de náluk csak öregtarhonya volt: zsírban égetett tészta némi krumplival. Azt meg szégyellte anyám. Nem fogadtak be senkit. Csak majd negyven év múlva, két hétre, két ukrainai gyereket, árvizek kárvalottjait. De a világháborús hétvégékre jöttek orosz tisztek is, nagyanyámnál ebédeltek, és az egyik, aki először pusztá kézzel próbálta enni a hurka-kolbászt, majd kés-sel-villával a fánkot, nagyon elszégyellte magát. Bocsánatot is kért az elpirult arcával. Nagyanyám, amikor előmászott a bunkerből a bombázás után (a szomszédban

volt a menedék, az asszonyok feldöntötték a kerti kerítéseket, úgy rohantak, odabent pedig katolikus és evangélikus, református és ateista mind hangosan imádkozta a Miatyánkot), meglátta, hogy a házukon egyáltalán nincsen már cserép. Azonnal elájult, dőngve csapódott a földhöz. Most azonban úgy érezte, elégtételt kapott. Az orosz rendes ember volt, valamiféle mérnök, még Istenben is hitt, nagyanyámék úgy gondolták, ilyenek a felszabadítóink, és valami olyasmit éreztek, amit ma *kultúrfölénynek* mondanánk.

*

Céklapörkölt és töltött káposzta

A háború végére elszegényedtek, fel kellett fedezniük a céklapörköltet. De nem járt mindenki így. A második szomszédban gazdagabb família lakott. És tudták, hogy az 50. szám alatt milyen család él. Áthívták őket ebédelni. Nyár volt, forró dél a diófa alatt, mégis töltött káposzta volt az étel, sok-sok egyforma, paprikás darált hússal töltött káposztahengerecske, téglapiros lével, tejföllel, fehér kenyérrel. A gazdagéknak volt egy beteges lányuk. Rengeteget evett, gyakorlatilag egész nap tömte magát, mégis sovány maradt, egy szál bél, szőke kis leányka. Nem tudták, mi a baja. Odaült ő is az asztalhoz, s az ima után az anyja szedett neki. A lány beleszagolt az ételbe. Volt benne édes káposzta is, nagyon szerette. Most mégis fintorogni kezdett. Émelygett, rosszul volt. Köhögött, öklendezett. Egyre erősebben harákkolt és köpködött. És aztán előmászta belőle, kikúszta a száján, a fogai közül a bélférgek. Éhesek voltak. Előjöttek. A kislány mindet behányta, belerágta a saját adagjába, odaokádott közéjük. Nagyszüleim meg a gyerekeik befejezték az étkezést. Hazamentek. Sokáig mesélték ezt a történetet.

*

Gyalog

1946-ban nagyanyám gyalog indult el Szarvasra az anyjához. Vonat nincs, busz nincs, autó nincs, lovas kocsi nincs, bicikli nincs, telefon nincs: ezek a hiányok szorították gyaloglábra. Nem tudok semmit az útról, gondolom, mezítláb ment, az ital meg az élelem a hátán fityegett egy batyuban, a cipőt meg a nyakába akasztotta. Negyven kilométer, pihenőkkel együtt tíz óra, reggel elindult, estére odaért. Csabacsüdön betért a testvérééhez, azok lovas kocsin vitték be a városba, nagy volt az öröm. Megvacsorázott, beszélgettek, másnap vissza, jaminai szomszédasszonyai évekig emlegették a kirándulás magas, mondjuk így: *sportértékét*. Volt úgy, hogy én is áttekertem a barátommal Szegedről Békéscsabára. Százöt kilométer, pihenőkkel együtt tíz óra, reggel elindultunk, estére odaértünk. Másnap vissza. Ülsz a prozatatavédő üléseden, nagyon fáj a feneked, tekersz, mint a gép. Eszembe se jutott volna ez a terv.

*

Biciklivel Örménykútra, avagy az utolsó erőstúrós ember

Az is jelentős sportesemény volt, amikor nagyapám, a Tata átvitte anyámat biciklivel a rokonaihoz Örménykútra. Jókora távolság, majdnem negyven kilométer. Nagyapám, közel ötvenévesen, B-listásan könnyedén leküzdötte a távot. Anyám a vázon utazott. Nagyapám nem állt meg pihenni. Amikor megérkeztek a faluba, Tata levette a tíz év körüli lányt a gépről. A lány azonnal összecsuklott. Teljesen elzsibbadt a lába. Nem is érezte. Attól félt, valami levágta, lerágta az úton. De a nagyapám életre masszírozta. Csak utána indultak el a rokonokhoz. Már nem járunk Örménykútra. Elhalt ez a rokonság is. Lassan minden elhal. Egyetlen örménykúti embert ismerek. Ő az utolsó termelő, aki erőstúrót készít. Megőrli a gomolyatúrót, elhelyezi az órleményt egy fahordóban, abban érik az anyag. Az árnyékba rakja, letakarva lukacsosra szárítja, sózza, döngöli, préseli, újra lereszeli. A sok hétig készülő végeredményt szerdánként szokta behozni a csabai piacra. Ennek a sajtfeleségnek a penetráns illata megosztja a közönséget. Két deciliter nyolcszáz forint. Nagyon szeretem, főtt tésztára szoktam rászórni, finom hozzá a savanyított dinnye. Különösnek találom, egyben nagyon büszke vagyok rá, hogy az egyik legfőbb potenciális hungarikumot épp a Békés megyei tótok állítják elő. Régen minden tanyán volt egy erőstúrós fahordócska. Ha viszont most meghal majd ez a szlovák férfi, többé nem fogok hozzájutni a sajtomhoz.

*

Verés bottal

Nagyanyám úgy gondolta, hogy annak kell többet adnia, akinek kevesebbje van. Mivel anyáméknak az apósáék vettek egy házat, és a többi gyerekek is volt hol laknia, a Pozsonyi utcai házat a fiatalabbik nagybátyáméknak adta. Ő maga is ott lakott, de mivel ott két lány volt, nálunk meg három fiú, gyakran átjött hozzánk, velünk élt. Az volt a neve, hogy Anyumama. Nagyon jószívű, indulatos, szabad szájú asszony volt, meg is lepödtünk, amikor hithű evangélikusból áttért adventistává, de őt később sem érte el az a híres hit általi megigazulás. A nyarakból annyira emlékszem, hogy örökké vertek minket. Volt az udvaron egy aranyesőbokor, arról vágták le a vesszőket, azzal ütöttek. Verőbot, az volt a neve, feltették a Favorit tévé tetejére, ha levették, már menekülhattunk. *Nem gyerekek vagytok, hanem fajzatok, mocskos fajzatok. Üt-ni-vágni foglak benneteket, mint a répát.* A csupasz bőrünkre ütöttek. Az volt a cél, hogy az ütés nyomán jó nagy, piros hurkák keletkezzenek a felsőkaron, a combon, a vádlin. Nagyon fáj. Csak haragot éreztem. Meg tudtam volna ölni őket. Az első adandó alkalommal elmenekülök innen. Többé nem fognak látni. Bécsbe készültem, akkor az volt innen a legmesszebb. A délutáni csendes pihenő idején Anyumama mellett aludtam. Néha hallottam a mozgó fagyiarus csengőjét, háromkepekű biciklin toltta maga előtt a hatalmas, háromlyukú fagyasztódobozt, de anyámék azt mondták, elment itt néhány kecske, azokon csilingelt a bádogkolomp.

*

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben 2023-ban,
a nyomda alapításának 141. esztendejében.
A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Felelős vezető Csöndes Zoltán vezérigazgató
www.gyomaikner.hu

Felelős szerkesztő Dávid Anna
Kézirat-előkészítő Balogh Emerencia
Korrektor Ruttkay Helga
Műszaki vezető Takács Klári
A kötetet Pintér József tervezte
Kiadványszám 9308
Minion betűtípusból szedve
ISBN 978-963-14-4336-3